

Петро Декайло,
старший викладач кафедри кримінального
права та процесу Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3711-0065>

Анна Дейнека,
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету

АНАЛІЗ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Проаналізовано запобіжні заходи, з'ясовано особливості їх застосування у кримінальних провадженнях та описання процедури застосування, зміни та припинення запобіжних заходів. Розглянуто положення чинного кримінального процесуального законодавства та згадано положення редакції Кримінально-процесуального кодексу 1960 року щодо видів запобіжних заходів та процедури їх застосування.

Ключові слова: запобіжний захід, кримінальне провадження, підозрюваний, засуджений, обвинувачений, особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою, затримання особи.

Декайло П., Дейнека А.

Анализ мер пресечения в уголовном производстве

Статья посвящена анализу мер предосторожности, выяснению особенностей их применения в уголовных производствах и описанию процедуры применения, изменения и пресечения мер пресечения. В статье рассмотрены положения действующего уголовного процессуального законодательства и упомянуто положение редакции Уголовно-процессуального кодекса 1960 года о видах мер и процедуры их применения.

Ключевые слова: мера пресечения, уголовное производство, подозреваемый, осужденный, обвиняемый, личное обязательство, личная поручительство, залог, домашний арест, содержание под стражей, задержание лица.

Dekailo P., Deineka A.

Analysis of preventive measures in criminal proceedings

The article is devoted to the analysis of precautionary measures, clarification of the features of their application in criminal proceedings and a description of the procedure for the application, change and suppression of preventive measures. The article examines the provisions of the current criminal procedural legislation and mentions the provision of the 1960 Criminal Procedure Code on the types of measures and the procedure for their application.

The conclusions state that precautionary measures are a set of methods to ensure criminal proceedings, aimed at ensuring the proper conduct of the suspect, accused. They shall apply to the trial on the merits. The CPC of Ukraine provides for 5 types of precautionary measures and 1 temporary, which differ from each other in the number of responsibilities imposed on the person. Each of the types is used, taking into account the grounds for application and the circumstances of the case. The «easiest» of them is a personal commitment, the «hardest» – detention. Their use is possible only if there are grounds – risks of obstruction of criminal proceedings and reasonable prosecution. Failure to perform or improper performance of duties under the precautionary measure shall be punishable by a fine and change of the precautionary measure to a more severe one. The application of a precautionary measure shall be carried out in court at the request of the investigator or prosecutor. The precautionary measure in the framework of criminal proceedings may be changed, extended or terminated, in the presence of appropriate circumstances provided by the CPC. All grounds for the application of precautionary measures provided by the court are assessed according to the criteria of «compliance» and «sufficiency». And only after such an assessment does the court take or not take into account the grounds for the application of precautionary measures provided by the parties to the criminal proceedings.

Keywords: preventive measure, criminal proceedings, suspect, convict, accused, personal obligation, personal guarantee, bail, house arrest, detention, detention of a person.

Постановка проблеми. Дуже часто в суспільстві піднімаються на розгляд питання, чи можна зменшити кількість кримінальних правопорушень та змусити винних відповідати за свої неправомірні дії. І на тлі цих обговорень увага фокусується на методах забезпечення кримінального процесу, які дозволяють з'ясувати особу правопорушника запобігти вчинення наступних злочинів. Запобіжні заходи відіграють дуже важливу роль у кримінальному провадженні, оскільки дають змогу забезпечити належну поведінку підозрюваного, обвинуваченого, засудженого.

Тому надзвичайно важливим є розуміння необхідності застосування певних видів запобіжних заходів у тих чи інших кримінальних правопорушеннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: правову оцінку важливості запобіжних заходів у кримінальному процесі досліджували: І. М. Ваганова, О. К. Жарий, А. В. Захарко, В. О. Іванцов, М. Ю. Картузов, М. В. Краснова, В. В. Половніков, С. С. Саєв, Є. А. Таликін, О. А. Троянський та ін.

Мета дослідження – проведення аналізу зазначених у кримінальному процесуальному кодексі України видів запобіжних заходів у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запобіжні заходи – це сукупність превентивних способів забезпечення кримінального провадження, мета яких – забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, засудженого через певне звуження їхніх особистих прав [1].

Запобіжні заходи застосовуються в тому разі, коли особа ще не оголошена винною у вчиненні кримінального правопорушення (в такому випадку діє принцип презумпції невинуватості, коли особу вважають невинуватою до вступу в дію обвинувального вироку суду). Тобто застосування запобіжних заходів не є покаранням, воно вважається тільки певними обмеженнями особи, яку підозрюють чи обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення.

Ст. 176 Кримінального процесуального кодексу України відрізняє п'ять видів запобіжних заходів та один тимчасовий [2 с. 113].

1) Особисте зобов'язання полягає у покладенні на підозрюваного або обвинуваченого певного обсягу обов'язків:

- прибувати до службових осіб із певною періодичністю;
- без дозволу слідчого, суду не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований чи перебуває (проживає);
- повідомляти встановлених службових осіб про зміну місця роботи та проживання;
- певний період часу утримуватися від спілкування з особою, визначеною слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом;
- пройти курс лікування від алко- чи наркозалежності;
- проводити активний пошук місця роботи чи навчання;
- здати необхідні документи до ОДВ;
- носити електронний засіб контролю.

Цей запобіжний захід є дещо новим для кримінального процесу. Так, в КПК 1960 року в ч. 3 ст. 148 вказувалося, що за недостачі підстав для застосування запобіжного заходу, від підозрюваного, обвинуваченого або підсудного береться письмове зобов'язання про негайну появу на виклик слідчого, прокурора або суду, та про повідомлення осіб, що проводять дізнання про зміну свого місця реєстрації та перебування [3]. Тому законодавець вдосконалив цю процедуру, об'єднавши підписку про невіїзд та письмове зобов'язання та додавши новий вид запобіжного заходу.

1. Особиста порука – це ще один із видів запобіжних заходів, яка передбачає надання особами (які викликають у суду довіру) письмового зобов'язання – поруки. Зазначимо, що необхідну кількість поручників визначає слідчий суддя або суд, котрі приймають рішення про застосування такого запобіжного заходу. Поручники беруть на себе додаткове зобов'язання доставляти підозрюваного або обвинуваченого на першу вимогу до органу досудового розслідування.

Особливістю цього запобіжного заходу є те, що відповідальність за поведінку підозрюваного, обвинуваченого несуть інші особи – поручителі, які добровільно погодилися виконувати свої функції та подали відповідне клопотання.

Поручителям необхідно роз'яснити:

- у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється або обвинувачується особа, за яку він ручається, та покарання, передбачене за відповідне правопорушення;
- їхні обов'язки, а також обов'язки підозрюваного, обвинуваченого відповідно до ст. 194 КПК [2 с. 115];

– обсяг відповідальності, яку вони несуть у разі неналежної поведінки обвинуваченого (розмір стягнень з поручителів, у разі неналежної поведінки обвинуваченого зазначена у ч. 5 ст. 180 КПК, прямо залежить від ступеня тяжкості вчиненого правопорушення) [2 с. 115, 116].

Трапляються випадки, коли поручитель відмовляється від взятих на себе зобов'язань, в такому разі він забезпечує явку підозрюваного, обвинуваченого до органу досудового розслідування чи суду для вирішення питання про заміну йому особистої поруки на інший вид запобіжного заходу.

2. Застава – це запобіжний захід, який передбачає внесення встановленої суми коштів у національній грошовій одиниці на спеціальний рахунок, з метою гарантування підозрюваним беззаперечного виконання ним покладених на нього обов'язків під умовою надсилання внесених коштів у дохід держави в разі невиконання покладених на обвинуваченого обов'язків [4].

Її може вносити сам підозрюваний, обвинувачений або інша фізична чи юридична особа. Застава – це чи не найефективніший засіб, адже її основа – економічна заінтересованість у виконанні обов'язків. У певних випадках можливе стягнення судом суми застави і на виконання вироку в частині майнових стягнень.

Зазначимо, що в попередній редакції КПК 1960 р. було вказано, що предметом застави можуть бути гроші та інші матеріальні цінності [3], а у КПК 2012 р. зазначено, що предметом застави можуть бути тільки кошти у грошовій одиниці України, при чому на них не може бути накладено арешт [2 с. 116].

Розмір застави вираховується слідчим суддею, судом з урахуванням розміру мінімальної заробітної плати, обставин кримінального правопорушення, майнового та сімейного стану підозрюваного, обвинуваченого, інших даних про його особу та ризиків, передбачених у ст. 177 КПК. Застава не може бути завідомо непомірною для обвинуваченого.

На 2021 р. МРЗП становить 6500 грн, а тому ми вираховували розмір застави: від 6500 грн до 1950000 грн [5]. У виняткових випадках розмір застави може перевищувати 300 розмірів мінімальної заробітної плати, коли особу обвинувачують у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення.

Застава повертається в дохід держави якщо:

– особа переховується від слідчого, прокурора, суду або слідчого судді або не з'явилася на їх виклик;

– особа перешкоджає досудовому розслідуванню;

– особа не виконує покладених на її судом обов'язків під час встановлення запобіжного заходу.

Цей запобіжний захід може застосовуватися до усіх категорій осіб та незалежно від тяжкості кримінального правопорушення, у вчиненні якого їх підозрюють чи обвинувачують. Проте ч. 4 ст. 183 КПК передбачає, що застава може не визначатися у випадках: щодо злочину, вчиненого із насильством або погрозами; щодо злочину, який спричинив загибель людини; щодо особи, яка уже порушила заставу в цьому провадженні [2 с.120].

3. Домашній арешт, згідно зі ст. 181 КПК полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби [2 с. 116]. Його суть – заборона підозрюваному, обвинуваченому пересування поза межами житла цілодобово або у визначений період часу. Цей запобіжний засіб має в собі ідею зменшення кількості осіб, яких тримають під вартою, тому він є певною альтернативою тримання під вартою. Здебільшого домашній арешт застосовується, коли застава – це занадто м'який запобіжний захід, а тримання під вартою – суворий.

У рішенні суду про застосування домашнього арешту, крім загальних вимог, зазначених у ст.196 КПК, обов'язково визначаються:

– обов'язки, які покладаються на особу;

– точна адреса житла, яке підозрюваному, обвинуваченому забороняється залишати;

– строки домашнього арешту, який не може перевищувати 2 місяці та не може бути продовженим за клопотанням прокурора на 6 місяців [2 с. 128, 129].

Контроль за виконанням такого запобіжного заходу здійснюють працівники ОВС, які ставлять особу на облік. Строк домашнього арешту не входить до строку тримання під вартою.

Особливістю цього запобіжного заходу є можливість застосовувати засоби електронного контролю, відмова від його носіння або спроба його зняття чи пошкодження є підставою для застосування більш жорсткого запобіжного заходу чи накладення грошового стягнення в розмірі від 0,25 до 2 МРЗП (ч. 2 ст. 179 КПК) [2 с. 114, 115].

4. Тримання під вартою – це запобіжний захід, який обмежує найбільше коло прав людини. Це винятковий запобіжний захід, а його застосування можливе тоді, коли прокурор доведе, що жоден з інших заходів не зможе запобігти ризикам, зазначених у ст. 177 КПК [2 с. 113,114]. Під час постановлення ухвали про застосування тримання під вартою суд має визначити розмір застави, крім випадків, коли такий розмір може не визначатися.

Його суть – обмеження особистої свободи підозрюваного, обвинуваченого через поміщення їх до спеціальних установ (СІЗО, дисциплінарних ізоляторів чи карцерів установ виконання покарань, гауптвахти).

Строк тримання під вартою рахується з моменту затримання і не може перевищувати 60 днів. Цей строк може бути продовжений за клопотанням слідчого або прокурора, але сумарно становити не більше 6 місяців (у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості) та 12 місяців (у провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів).

Європейський суд акцентує увагу на тому, що особа може бути затриманою тільки у випадках, коли є підстави стверджувати, що звільнення особи створить реальну загрозу суспільству. Зазначити, що в даному питанні діє презумпція на користь звільнення, яка стверджує: «особа має бути звільнена до оголошення вироку, як тільки її тримання під вартою стає необґрунтованим».

Питання порядку тримання під вартою, прав та обов'язків підозрюваних, обвинувачених регламентуються Законом України “Про попереднє ув'язнення” від 30 червня 1993 р. Особа звільняється з-під варти у таких випадках: закінчення строку дії запобіжного заходу, після внесення застави, в разі зміни, скасування або відмови у продовженні тримання під вартою [6].

Порядок кримінального процесуального затримання регламентований параграфом 2 глави 18 КПК. Зазначимо, що затримання вважають саме видом запобіжних заходів, а не слідчою дією, так як здійснюється, (окрім його застосування з метою забезпечення приводу) до внесення відомостей про правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а слідчі дії можуть проводитись лише після цього (можливість проведення у невідкладних випадках слідчого огляду до внесення відомостей до Єдиного реєстру як екстраординарна дія не спростовує висловлене твердження). Також ще однією підставою стверджувати, що затримання – це запобіжний захід, є мета його здійснення, яка збігається з метою застосування запобіжних заходів, зазначених у ст. 176 КПК [2 с. 113].

КПК України передбачає два порядки затримання:

1) затримання підозрюваного, обвинуваченого на підставі ухвали слідчого судді, суду з метою приводу (ст. 187-191 КПК України);

2) затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, яке поділяється на законне затримання (ст. 207 КПК України) та затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України) [2, с. 121, 134–136].

Строк затримання без відповідної ухвали слідчого судді або суду не може перевищувати 72 години. У цьому питанні важливе визначення моменту затримання, яке з'явилося у редакції кодексу 2012 р. Під моментом затримання розуміють момент, з якого особа силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою [7].

Зазначимо, що порядок затримання доволі часто оскаржується у суді через недотримання процедури його здійснення, строків та нікчемність підстави.

Після характеристики видів запобіжних заходів, пропонуємо перейти до відповідальності за порушення їхніх умов. Відповідальність за порушення умов запобіжного заходу різниться, залежно від його виду. Перш за все, після недотримання обов'язків, покладених на особу під час обрання запобіжного заходу, суд визначає інший, більш суворий захід, який гарантуватиме виконання підозрюваним своїх обов'язків. Далі з підозрюваного або іншої особи буде стягнуто матеріальне стягнення, розмір якого встановлений КПК України. Також залежно від виду запобіжного заходу на особу можуть накладатися додаткові обов'язки.

Виникає питання: яку роль виконують ці запобіжні заходи у кримінальному процесі та для чого їх застосовують. Мета і підстави застосування запобіжних заходів закріплені ст. 177 КПК [2 с. 113,114]. Основною метою є беззаперечне виконання підозрюваним його процесуальних обов'язків задля виключення спроб:

- переховування від суду та органів досудового розслідування;
- знищення або підробки доказів;

- незаконного впливу на учасників цього кримінального провадження;
- продовження здійснення кримінального правопорушення або вчинення нового;
- будь-якого іншого перешкодження кримінальному процесу.

Підставами їх застосування є наявність обґрунтованої підозри та наявність вищеперелічених ризиків. За відсутності підстав для застосування запобіжного заходу прийняття рішення про його застосування та його ініціювання є неможливим.

Після встановлення підстав та визначення спектра ризиків для застосування запобіжних заходів суд має врахувати такі обставини:

- значимість доказів про здійснення кримінального правопорушення підозрюваним чи обвинуваченим;
- ступінь тяжкості злочину та розмір завданої шкоди;
- вік та стан здоров'я особи, якій обирається запобіжний захід;
- міцність його соціальних зв'язків, наявність родини чи утриманців, місця роботи або навчання;
- репутацію підозрюваного, обвинуваченого та наявність судимостей чи підозр про вчинення іншого кримінального правопорушення;
- сприяння підозрюваним, обвинуваченим досудовому розслідуванню;
- його майновий стан;
- сумлінне виконання особою раніше покладених на його процесуальних обов'язків;
- ризик продовження чи повторення протиправної поведінки [2 с. 114].

Застосування запобіжного заходу здійснюється у судовому порядку (не пізніше як 72 години після затримання або з моменту надходження до суду клопотання). Клопотання про застосування запобіжного заходу подають слідчий з погодженням прокурора або прокурор. У ньому вони вказують обставини, за наявності яких необхідно застосувати запобіжний захід. Згідно зі ст. 193 КПК розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, передбачених ч. 6 ст. 193 КПК України [2 с. 126].

Сторона захисту має право подавати клопотання про зміну запобіжного заходу на більш м'який, підкріпивши до клопотання докази про беззаперечне та повне виконання обвинуваченим раніше покладених на нього обов'язків, а також доводи про необґрунтованість раніше застосованого запобіжного заходу. Отож, зміна запобіжного заходу відбувається так, як і його застосування у судовому порядку, та потребує доведення. Лише за наявності обґрунтованих підстав суд може змінити особі запобіжний захід. Слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого протягом трьох днів з дня його отримання.

Припинення застосування запобіжного заходу відбувається також у судовому порядку та можливе за таких умов:

- закінчення строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу;
- вступу в дію виправдувального вироку чи закриття кримінального провадження в порядку, передбаченому КПК України.

Отож, найм'якшим запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найтяжчим – тримання під вартою, який зазвичай можна замінити на заставу, окрім випадків, передбачених КПК України. На практиці зазвичай застава, домашній арешт та тримання під вартою застосовуються до кримінальних правопорушень, за вчинення яких передбачається покарання у вигляді позбавлення волі. Щодо особистого зобов'язання та особистої поруки, то вони застосовуються до злочинів, за вчинення яких передбачено штраф або обмеження волі. Проте така класифікація не є точною, адже існують різні випадки та обставини. Досить часто під час кримінального провадження запобіжні заходи змінюються декілька разів на «сильніші» у разі невиконання особою покладених на нього обов'язків або на «слабші» у разі сприянню процесу.

Не можемо оминати своєю увагою практику Європейського суду з прав людини, який неодноразово акцентував увагу на необхідності обґрунтування підстав обрання запобіжного заходу. До прикладу, у Рішенні “Ткачов проти України” від 13 грудня 2007 року, зазначено: «повторювання формальних підстав для взяття під варту, без будь-якої спроби продемонструвати, яким чином вони застосовуються відносно справи заявника, не може бути розцінено як “відповідні” та “достатні” підстави застосування запобіжного заходу».

Висновки.

1. Запобіжні заходи становлять комплекс методів забезпечення кримінального провадження, мета яких – гарантування належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого.

2. Вони застосовуються до судового розгляду справи по суті.
3. КПК України передбачає 5 видів запобіжних заходів та 1 тимчасовий, які відрізняються за кількістю обов'язків, які покладаються на особу. Кожен із видів застосовується з огляду на підстави застосування та обставини справи.
4. «Найлегшим» із них є особисте зобов'язання, «найтяжчим» – тримання під вартою.
5. Їх застосування можливе лише за наявності підстав – ризиків перешкоджання кримінальному процесу та обгрунтованого обвинувачення.
6. За невиконання або неналежне виконання обов'язків, передбачених запобіжним заходом, настає відповідальність у вигляді штрафу та зміни запобіжного заходу на більш жорсткий.
7. Застосування запобіжного заходу здійснюється у судовому порядку за клопотанням слідчого або прокурора.
8. Запобіжний захід у рамках кримінального провадження може бути змінено, його дію продовжено або припинено, за наявності відповідних обставин, передбачених КПК.
9. Усі підстави для застосування запобіжних заходів, наведені у суді, оцінюються за критеріями «відповідності» та «достатності». І лише після такої оцінки суд бере чи не бере до уваги наведені сторонами кримінального провадження підстави для застосування запобіжних заходів.

Список використаних джерел

1. Юридична бібліотека України. Мего-інфо. Юридичний портал № 1. URL: <http://mego.info> (дата звернення: 16.01.2022).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. №4651-VI.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960. 4651-VI. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (дата звернення: 16.01.2022).
4. Заходи забезпечення кримінального провадження. Офіційний веб-сайт Національної академії внутрішніх справ. Кафедра кримінального процесу. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/public_html/lections/lection8_2.html (дата звернення: 16.01.2022).
5. Мінімальна заробітна плата в Україні. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення: 16.01.2022).
6. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text> (дата звернення: 16.01.2022).
7. Затримання особи як тимчасовий запобіжний захід. Веб-сайт Безоплатної правової допомоги. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> (дата звернення: 16.01.2022).
8. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Ткачов проти України» (Заява № 39458/02). Страсбург. 13.12.2007. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_335#Text (дата звернення: 16.01.2022).
9. Тетарчук І. В., Дяків Т. Є. Кримінальне процесуальне право України. Київ, 2017. С. 77–91.

References

1. *Yurydychna biblioteka Ukrainy. Mego-info. [Law Library of Ukraine. Mego-info] Yurydychnyi portal – Legal portal. 1.* Retrieved from <http://mego.info> [in Ukrainian]
2. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]:* Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. №4651-VI [in Ukrainian]
3. *Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]* vid 28.12.1960. 4651-VI. Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> [in Ukrainian]
4. *Zakhody zabezpechennia kryminalnoho provadzhennia [Measures to ensure criminal proceedings].* Ofitsiyni veb-sait Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. Kafedra kryminalnoho protsesu. Retrieved from https://arm.naiu.kiev.ua/books/public_html/lections/lection8_2.html [in Ukrainian]
5. *Minimalna zarobitna plata v Ukraini [Minimum wage in Ukraine].* Ofitsiyni veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> [in Ukrainian]
6. *Zakon Ukrainy «Pro poperednie uviaznennia» [Law of Ukraine «On Pre-trial Detention»]* vid 30 chervnia 1993 roku. Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text> [in Ukrainian]

7. *Zatrymannia osoby yak tymchasovyi zapobizhnyi zakhid [Detention of a person as a temporary precautionary measure].* Veb-sait Bezplatnoi pravovoi dopomohy. Retrieved from <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> [in Ukrainian]
8. *Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Sprava «Tkachov proty Ukrainy» [Judgment of the European Court of Human Rights. Case of Tkachov v. Ukraine]* (Zaiava №39458/02). Strasburh. 13.12.2007. Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_335#Text
9. Tetarchuk, I. V. & Diakiv, T. Ye. (2017). *Kryminalne protsesualne pravo Ukrainy [Criminal procedural law of Ukraine]*. Kyiv. 2017. S. 77-91.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2022.